

Лекція 9. Постмодернізм.

Постімпресіонізм. Живопис постімпресіонізму

Постімпресіонізм (французькою *postimpressionisme*, від латинського *post* — «після» та французького *impression* — «враження») — напрям в образотворчому мистецтві (переважно у французькому живописі), починаючи з другої половини 1880-х рр. до початку ХХ ст. Художники цього напрямку не дотримувалися основного стильового прийому імпресіоністів — зображення не самого предмету, а враження від нього. Прихильники нового напрямку прагнули вільно та узагальнено передавати матеріальний світ. Вони не були об'єднані ні загальною програмою, ні загальним методом, кожен із них — яскрава творча індивідуальність, кожний залишив свій слід у мистецтві.

Історична довідка

Термін «постімпресіонізм» ввів у вживання англійський критик Роджер Фрай, який був вражений виставкою сучасного французького мистецтва, влаштованої ним у Лондоні, у 1910 р. На виставці були представлені роботи Вінсента Ван Гога, Анрі Тулуз-Лотрека, Поля Сезанна та інших художників. Вони і стали згодом найвідомішими і найяскравішими представниками нового напрямку.

Постімпресіонізм прийшов на зміну двох напрямів: імпресіонізму і реалізму. Імпресіоністи прагнули зображати на полотні мить, яка справляла б сильне враження від чого-небудь.

Реалісти прагнули зображати тільки зриму реальність, художники-постімпресіоністи — основні, закономірні елементи реальності, тривалий стан навколишнього світу, сутність життя, при цьому часом вдаючись до декоративної стилізації. Вони відмовилися від тривимірності, замінивши її площиною, стали приділяти увагу ідейності картини, деформували форми.

Будучи логічним продовженням імпресіонізму, постімпресіонізм мав безліч відмінностей. Головна відмінність постімпресіоністів від їх попередників полягала в тому, що вони відкидали метод суто зорового спостереження, зображували лише поверхню явищ життя. Постімпресіоністи хотіли повернути мистецтву те, від чого відмовилися імпресіоністи, — зміст, роздуми і відновити зв'язок із мистецькими традиціями минулого, зокрема класичними.

Особливістю постімпресіонізму в живописі, в порівнянні з іншими видами мистецтв, став взаємний вплив напрямів та індивідуальних творчих систем. Мистецтво постімпресіонізму багатогранне, має багато жанрів і напрямів.

Розглянемо творчість найбільш відомих художників-постімпресіоністів — Поля Сезанна, Вінсента Віллема Ван Гога і Ежена Анрі Поля Гогена.

Поль Сезанн (1839—1906 рр.) народився в Ексан-Прованс (Франція), у заможній родині. Його здібність до малювання позначилася ще у дитинстві, але батьки, забезпечені і практичні люди, не надавали цьому значення. Поль навчався в школі разом із майбутнім відомим письменником Емілем Золя, дружба з яким відкрила йому справжню літературу і високу поезію. Ця дружба стала важливою для обох і продовжувалася майже все життя.



П. Сезанн

У 1862 р. Поль Сезанн приїхав до Парижа з твердим наміром здобути мистецьку освіту і стати художником. У 1862—1865 рр. він навчався в Паризькій Академії Сюїса, де зблизився з Камілем Піссарро, Едуаром Мане, Клодом Моне. У 1874 і 1877 роках бере участь у виставках імпресіоністів.



П. Сезанн. «Гора Сент-Віктуа»

Саме в цей період складається його власна живописна система — художник цікавиться не динамікою світлоповітряного середовища і мінливістю кольору в атмосфері, а стійкими закономірностями колірних поєднань і форм, матеріальністю наочного і природного світів. П. Сезанн намагався відновити почуття порядку, нехарактерного для імпресіонізму, відобразити стійкість і матеріальність навколишнього світу. Саме він назвав своє мистецтво «роздумом із пензлем у руках». Метою мистецтва митця стало не наслідування природі, а самовираження. Одним із головних завдань у творчості П. Сезанна була побудова продуманої цілісної композиції.

У 1874 р. П. Сезанн бере участь у першій виставці художників-імпресіоністів, а у 1877 р. — у третій виставці. Втім виставлені роботи художника зазнають нищівної критики. Визнання приходить до П. Сезанна пізніше.

Спираючись на окремі завоювання імпресіоністів, митець багато в чому відходить від них, створивши свою особливу манеру. Сутність його шукань —

передача форми співвідношеннями кольорових тонів. «Колір ліпить предмети», — стверджував П. Сезанн.



П. Сезанн. «Сена в Берсі»

У натюрмортах, пейзажах, портретах художник прагнув виявити незмінні якості наочного світу, його пластичне багатство, логіку структури, велич природи і органічну єдність її форм, за допомогою градацій чистого кольору, стійких композиційних побудов. Художник повернув фігурам і тілам вагомість, об'ємність і матеріальність, втрачену імпресіоністами. Він стверджував, що працює не з натури, а «паралельно натурі».



П. Сезанн. «Натюрморт із драпіруванням і глечиком»

Поль Сезанн був не тільки видатний майстер композиції, а й видатний колорист, якого порівнюють із Тиціаном, П. П. Рубенсом і Е. Делакруа. У його зрілій творчості романтична напруженість почуттів поєдналася з класичною ясністю і строгістю. Взнявши за основу традиції класицизму і романтизму, П. Сезанн привів їх до остаточної єдності і тим самим завершив цілу епоху. Живопис художника висунув його в лідери постімпресіонізму, ставши справжнім відкриттям в образотворчому мистецтві Європи, провівши незворотний вплив на формування подальших тенденцій і художніх напрямів, таких, як символізм, фовізм, кубізм, експресіонізм. На початку ХХ століття його картини стали прикладом, відправною точкою розвитку для цілого покоління молодих художників.



П. Сезанн. Портрет Луї-Огюста Сезанна, батька художника, який читає «Евнеман»



П. Сезанн. Мадам Сезанн у жовтому кріслі



В. Ван Гог

Вінсент Віллем Ван Гог (1853—1890 рр.) народився в Зюндерте, в Нідерландах. У 27 років він зрозумів у чому його покликання в цьому житті і вирішив, що повинен будь-що стати художником. Хоч В. Ван Гог і брав уроки малювання, але його можна з упевненістю вважати самоучкою, тому що він сам студював багато книг, самовчителів, змальовував картини відомих художників, зокрема вивчав живопис імпресіонізму, японську гравюру, твори П. Гогена.

Спочатку В. Ван Гог думав стати ілюстратором, але потім написав свої перші роботи маслом.

У 1886 р. він переїхав до Парижа, де брав уроки живопису у Фернана Кормона. Згодом він знайомиться з такими особистостями, як Каміль Піссарро, Поль Гоген і багатьма іншими художниками-імпресіоністами.

Дуже швидко він завоював повагу як художник, писав чітко, яскраво, в стилі імпресіонізму і постімпресіонізму.

Перші свої картини В. Ван Гог присвятив селянству. У серії картин і етюдів середини 1880-х років («Селянка», «Їдці картоплі» та інших), написаних у темній колірній гамі, позначені болісно-гострим сприйняттям людських страждань і почуттям пригніченості. У цих творах митець відтворив гнітючу атмосферу психологічної напруженості.

Пізніше палітра В. Ван Гога стає світлою, зникли землисто-гогого відтінку фарби, з'явилися чисті блакитні, золотаво-жовті, червоні тони, характерний для нього динамічний, ніби бризкотливий, мазок.



В. Ван Гог. «Селянка»



В. Ван Гог. «Їдці картоплі»

У В. Ван Гога кожен твір мав суб'єктивний характер. Особливу увагу митець приділяв кольору. Він прагнув висловити своє ставлення до зображуваного ним за допомогою колірних співзвуч. Пейзажі цього художника подібні душі людини — в них також відбувається «зіткнення пристрастей»: скелі здригаються, а дерева волають про допомогу. Колір у художника стає головним виразником емоцій. В. Ван Гог стверджував, що є кольори, які «люблять» або «ненавидять» один одного, тому їх контраст або гармонія здатні висловити різноманітний стан художника. Він міг саме мазками передавати в

картинах свій настрій і душевний стан — іноді різкими, уривчастими, загостреними, а іноді — закругленими, ритмічно повторюваними.



В. Ван Гог. «Тераса нічного кафе»



В. Ван Гог. «Зоряна ніч»



В. Ван Гог. «Дерево»



В. Ван Гог. «Згряя гав над пшенишним полем»

Видатний художник помер у 37 років. «Немає нічого більш художнього, ніж любити людей» — цей девіз художника був втілений в усій його творчості.

В. Ван Гог вважав, що «...говорити за нас повинні наші полотна. Ми створили їх, і вони існують, і це найголовніше... Людина приходить у світ не для того, щоб прожити життя щасливо, навіть не для того, щоб прожити його чесно. Вона приходить у світ для того, щоб створити щось велике для всього суспільства, для того, щоб досягти душевної висоти і піднятися над вульгарністю існування майже всіх своїх побратимів».

Роботи художника-постімпресіоніста надали позачасовий вплив на живопис ХХ століття. Хоча творче життя В. Ван Гога тривало всього 10 років, він створив понад 2100 творів, написавши близько 860 картин олією. Але за життя художника була продана лише одна його картина.



Е. Гоген

Ежен Анрі Поль Гоген (1848—1903 рр.) народився у Парижі (Франція), в родині журналіста Кловіс Гогена. У 17 років Поль, супереч волі матері, вступив на службу до французького торгового флоту і побував у Бразилії, Чилі, Перу, а потім — біля берегів Данії і Норвегії.

Повернувшись до Парижа в 1871 р., П. Гоген отримав посаду брокера в одній із найбільш солідних біржових фірм столиці. Але саме тоді він почав захоплюватися живописом, познайомився з кількома імпресіоністами, з ентузіазмом сприйнявши їх ідеї. Писати фарбами П. Гоген почав в 1870-х роках.

Після участі в 5 виставках імпресіоністів, художник вирішив повністю присвятити себе живопису. Своїм учителем він вважав Каміля Піссарро.



П. Гоген. «Сім'я в саду»



П. Гоген. «Лісиста стежка»

Коли у середині 1880-х років почалася криза імпресіонізму, П. Гоген почав шукати свій шлях у мистецтві. Він відійшов від імпресіонізму і виробив власний стиль — синтетизм. Цьому стилю властиве спрощення зображення, переданого яскравими, незвично сяючими фарбами, і навмисно надмірна декоративність. П. Гоген намагався зрозуміти внутрішній дух кожної картини. Багато його картин мають подвійні назви (його власна і рядок із будь-якого твору). Він використовував поширене порівняння мистецтва з дзеркалом, стверджуючи, що в його творах відбивається не зовнішній вигляд зображуваних фігур і предметів, а духовний стан художника. Митець говорив, що зображує не реальне життя, а свої мрії про нього, що він хотів звернутися в своєму мистецтві до тем вічних, позачасових, утілити мрію про гармонійність навколишнього світу, злиття людини з природою, фактично проклав шлях символізму і модерну.

Криза імпресіонізму поставила художників, які відмовилися від сліпого «наслідування природі», перед необхідністю знайти нові джерела натхнення.

Мистецтво древніх народів стало воістину невичерпним джерелом натхнення для європейського живопису і зробило сильний вплив на його розвиток.



П. Гоген. «Бачення після проповіді (Боротьба Якова з ангелом)»

Стиль П. Гогена, що гармонійно поєднує імпресіонізм, символізм, японську графіку і дитячу ілюстрацію, прекрасно підходив для зображення «нецивілізованих» народів. Його живопис — це повні гармонії метафори зі складним змістом, часто пронизані язичницьким містицизмом. Фігури людей, які він писав з натури, набували символічний, філософський зміст. Колірними співвідношеннями художник передавав настрій, душевний стан, роздуми.

Факти з біографії

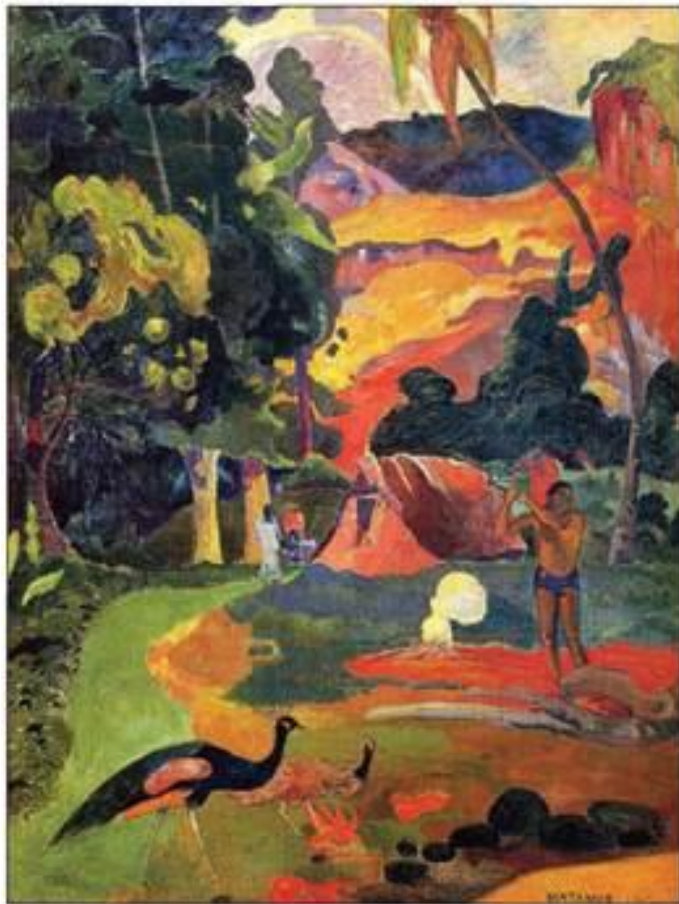
Відчуваючи з дитинства, проведеного в Перу (на батьківщині матері), тягу до екзотичних місць і, вважаючи цивілізацію «хворобою», П. Гоген, прагнув «злитися з природою». Тому в 1891 році він поїхав на Таїті, де в 1892 році написав 80 полотен.

Через хворобу і відсутність коштів він назавжди їде до Океанії — спочатку на Таїті, а 1901 року — на острів Хіва-Оа (Маркізькі острови), де бере собі в дружини молоду таїтянку і працює на повну силу: пише найкращі свої роботи — пейзажі. На цьому острові він і помирає.

Тяга художника до «примітивізму» виникла як протест проти обмеження свободи, який накладався на людину європейським суспільством, проти захоплення білої людини від своїх «перемог» над аборигенами. П. Гоген оспівує таїтянську культуру, протиставляє її діям колонізаторів. Живопис П. Гогена схожий на світ дива, казки — сині стовбури дерев, червона земля, жовте небо. Його дивна площинність, декоративність б'є через край колірної експресії, що поклала початок не тільки «примітивізму» в мистецтві, а й промальованим основним силуетам модерну. Поль Гоген, поряд із П. Сезанном і Ван Гогом став найбільшим представником постімпресіонізму. Живописець, скульптор-кераміст і графік, творець нового напрямку в живописі — примітивізму, працював в напрямках постімпресіонізму, символізму, примітивізму.



П. Гоген «Коли весілля?»



П. Гоген «Пейзаж із павичами»